

תשעה דיוקנאות עכשוויים

**Helmut Ploebst: No Wind No Word,
Kieser, Munich, 2001, 285 pp.**

מטבע הדברים, "מפגרת" ספרות המחול אחר ההתפתחות הממשית. רק מבקרי יומנים ואמצעי התקשורת האלקטרוניים מגיבים מיד בבוקר שאחרי על מופעים ויצירות. לרוב, עד שרואה אור ספר תיאורטי הדן בעבודתם של יוצרים, מתבגרים אלה בכמה שנים טובות. לכן יש משהו מיוחד בספרו של הלמוט פלבסט, מבקר וינאי חרוץ, ששרטט תשעה דיוקנאות של כוריאוגרפים מהדור הצעיר. אמנם השמות אינם אנונימיים, כולם של יוצרים, שעבודותיהם מבוצעות ושמן נקשר ללהקות פעילות. עם זאת, הם בגדר תחום שעדיין לא נחקר. כאמור, אלה תשעה דיוקנאות של יוצרים "חיים" ופעילים, כלומר, בתוך כדי תהליך עבודתם. הבעיה היא, שאנשי מחול בימינו מדברים על אמנותם בשפה - שבני תמותה רגילים מסוגלים רק בקושי לתרגם למושגי תנועה אנושית - שהיא שפת המחול הבימתי. הכול דנים במיני תפיסות מופשטות של חלל וזמן, ממדים ושאר מושגים שבאופנה הפילוסופית, וכמעט אין אחיזה לכל אלה בעובדות הקשות והמוחשיות של כמה ותנועה. כפי שמעידה כותרת המשנה על גבי העטיפה: כוריאוגרפיה חדשה בחברת המופע.

חידוש מעניין נוסף בספרו של פלבסט הוא בהיותו דו-לשוני: כל עמוד מחולק - מחציתו אנגלית ומחציתו גרמנית. יש בכך הכרה בעובדה, שאנשי המחול, גם אם לא למדו במשך שנות לימודיהם לרקוד, יודעים לבסוף אנגלית במידה זו או אחרת... הדו-לשוניות אמורה להרחיב את חוג הקוראים.

היוצרים שבהם מדובר הם:
Meg Stuart, Vera Mantero, Xavier Le Roy, Benoit Lachambre, Raimund Hoghe, Emio Greco, Joao Fiadeiro, Boris Charmatz, Jerome Bel.

רשימה בהחלט מרשימה.

באשר לצופן אמנותי זה: מאז ומתמיד היו היחסים בין שלושת מרכיביה הבסיסיים של האמנות - האמן, היצירה והקהל - מורכבים ומרתקים. בספרו "תולדות האמנות" (1950) פסק היסטוריון האמנות פרופ' ארנסט גומברד: "לא קיים המושג אמנות, קיימים אמנים". קיצוני ממנו היה אוסקר ויילד בהכריזו כי "תכליתה של האמנות היא להסתיר את האמן"; אולם ההיפך הוא הנכון לגבי שרה לוי-תנאי, באשר היא עצמה יצירת האמנות.

במקרה של לוי-תנאי, האדם והיצירה האמנותית מהווים שלמות אחת ייחודית; שפתה היא שפה אמנותית מקורית של מחול ישראלי, השואבת מן המסורת העתיקה של יהודי תימן, אך אינה "פולקלור לבמה" אלא אמנות.

בהקשר זה מביא ג'ורא מנור מדבריו של הכוריאוגרף ג'רום רובינס, שהוזמן ארצה ב-1951 כדי לחבר דוח על המחול הישראלי הצעיר ולהציע דרכי פעולה לעידודו. רובינס השכיל להבחין כבר אז כי "ענבל וסגנונה של שרה אינם בגדר ביטוי של מסורת עממית, אתנית. זהו תיאטרון מחול שאינו מוזיאון לפולקלור" (עמ' 18).

הספר סוקר את תולדות חייה של שרה לוי-תנאי, אם כי המחבר אינו מתיימר להציג את כל המרכיבים בשילוב המופלא והייחודי של האמנית רבת הגוונים, יצירתה והמקורות מהם שאבה.

הספר מעניק הזדמנות להתבסס מאישיותה של היוצרת, מכשרונה הגדול, ממקורותיה ביצירותיה במחול, בשירה, במוסיקה, בכתיבת טקסטים, ומשפתה העשירה והיצירתית, הקורא מתודוע גם אל הקשיים הרבים בהם נאבקה לוי-תנאי, על שלבי ייסודה, עלייתה וירידתה של "להקת ענבל" ובמידה מסוימת, על השתקמותה של הלהקה.

במשך שלושים שנה אסף ג'ורא מנור את החומרים לספר וכלל בו כתבות ומחקרים פרי עטו, מאמרים של עמיתים, מבחר מדברים שכתבה ואמרה שרה לוי-תנאי עצמה, תכתובת, דוחות על להקת "ענבל" שכתבו אנה סוקולוב וג'רום רובינס, שעמדו על הגאונות ביצירותיה; תחקיר של גילה טולדנו (מנהלת להקת ענבל שנים רבות) על הרפרטואר שיצרה לוי-תנאי עבור ענבל, ועוד.

כאמור, מגוון החומרים בספר מאפשר לקבל מושג על עולמה של שרה לוי-תנאי, על יצירתה ועל להקת ענבל, לבד מהסתייגות: המגוון גורם לפיזור של תשומת הלב, מה שמקשה על מעקב שיטתי והערכה מעמיקה ומסודרת של יצירתה של לוי-תנאי על מרכיביה השונים.

סיכומו של דבר, ספר זה, על תמונתיו הרבות, שנועד לקרב ליצירתה של לוי-תנאי ולתרום להכרת עימה - עתיד לשמש גם מקור השראה חשוב לכל חובב מחול ותלמיד של התרבות הישראלית.